

Geographic Notion
Vol. ۱۹. Autumn and Winter ۲۰۱۸
Zanjan University
No. ۱۳۵

انديشه جغرافيايي
سال دهم، شماره نوزده، پاييز و زمستان ۱۳۹۷
دانشگاه زنجان
مقاله شماره ۱۳۵

ارزيابي كيفيت محيطي فضاهای انضباطي شهري (نمونه موردی: پارک های بانوان شهر يزد)

□ احمد پوراحمد^۱، حميد رخساري^۲، امير رنجبري^۳، محمد حاجيان حسين آبادي^۴

چکیده

امروزه، فضاهای عمومی بسیاری از شهرهای جهان به صورت مکان‌هایی پرمخاطره درآمده‌اند. به گونه‌ای که، هم‌زمان با تنزل کیفیت فضاهای عمومی، فضاهای خصوصی - چون پارک‌های بانوان - با تأکید بر حریمیت و ایجاد خلوتگاه، در نظر داشتن آسایش فردی، ایجاد عملکردهای اختصاصی و امنیت، رشد و شکوفایی یافت. در این پژوهش باهدف بررسی کیفیت محیطی فضاهای انضباطی به‌عنوان نمونه پارک‌های بانوان شهر يزد از سه مؤلفه کالبدی-عملکردی، اجتماعی-فرهنگی و زیست‌محیطی در قالب ۱۴ زیر شاخصه انجام گردیده است. حجم نمونه مطالعاتی شامل ۲۸۰ عدد پرسشنامه و داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار زبان برنامه‌نویسی R استفاده شده است. از این رو جهت تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده پژوهش، از روش‌های آماری T تک نمونه‌ای، آزمون فریدمن و ضریب همبستگی در جهت پاسخ به فرضیات تحقیق استفاده شده است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهند که وضعیت کیفیت محیطی پارک‌های بانوان شهر يزد از نظر سه شاخصه کالبدی-عملکردی، فرهنگی-اجتماعی و زیست‌محیطی در سطح پایینی قرار دارد. و در بین این سه شاخصه تأثیر زیر شاخص‌ها و به‌تبع آن شاخصه‌های فرهنگی-اجتماعی در سطح بالاتری قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: کیفیت محیطی، فضای انضباطی، پارک بانوان، يزد

^۱ - استاد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تهران

^۲ - دانشجو کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه گیلان

^۳ - دانشجو کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه گیلان

^۴ - دانشجو کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تهران

بیان مسئله

در شهرها امروزه، با تنزل کیفیت فضاهای عمومی، فضاهای خصوصی با تأکید بر محرمیت و ایجاد خلوتگاه، در نظر داشتن آسایش فردی، ایجاد عملکردهای اختصاصی و امنیت، در دستور کار دولت‌ها قرار گرفته است. در این بین، معماری، شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری بخش فراوانی از فضاهای شهری را تحت اختیار اندیشه‌ها و ایده‌های دست انداز کاران خود قرار داده، به گونه‌ای که، برنامه ریزی فضا بعنوان یک ابزار تولید(فضایی) و یک سیستم کنترل و سلطه قدرت گردیده است(سوجا، ۱۹۹۶: ۲۶). فضای شهری یک جنبه مهم از زندگی اجتماعی و سیاسی شهری بوده است(لی، ۲۰۱۴: ۲۳۲). از آنجا که فضا یکی از مهم‌ترین ابزارهای سیاسی قدرت برای کنترل افراد است، تفکیک فضا به عنوان یکی از استراتژی‌های مهم قدرت و متبلور شدن خواست و اراده قدرت حاکم بر فضاست(اشمید، ۲۰۰۸: ۲۹). سیاست‌گذاران شهری می‌کوشند با تکنیک انضباط فضایی بهترین راه‌حل‌ها را برای عادلانه‌تر شدن توزیع فضاهای عمومی شهری ارائه کنند. این موضوع با گسترش حضور زنان در فضاهای عمومی از سوی دولت پروبلماتیک شده و این مسئله وارد فاز سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی و اجرا شده است. این دیدگاه در جهت تلاش برای توانمندسازی زنان و نیازهای آنان توسط دولت را در نظر گرفته شده است. یکی از انواع فضاهای مورد توجه سیاست‌های تکنیک انضباطی فضای شهر، سیاست تفکیک جنسی در فضاهای گذران اوقات فراغت بخصوص پارک‌ها است، فضای سبز یکی از عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی است(حاضری و همکاران، ۲۰۱۴: ۲۵). پارک‌های شهری یک جزء بسیار باارزش از محیط شهری و یک منبع مهم برای تفریح رسمی و غیررسمی است که می‌تواند طیف گسترده‌ای از نیازهای اوقات فراغت را تأمین کند(پیچ و همکاران، ۱۹۹۴). در کشور های اسلامی تأکید دین اسلام بر مسئله جنسیت در فضاهای عمومی و رعایت اصل تفکیک جنسیتی و تعیین شرایط و ضوابط خاص برای حضور زنان و مردان در این فضاهاست که خود موجب یک سری بازتولید و

مهندسي اجتماعي در فضا شده است. پارک‌ها و فضاي سبز مختص بانوان به‌عنوان يکي از مهم‌ترين مراکز خدمات رفاهي، تفريحي، ورزشي و امنيتي جهت انضباط فضايي اخيراً در کشورهاي اسلامي به کار قرار گرفته شده است (ارجمند، ۲۰۱۶: ۲۴). به‌گونه‌اي که، هم‌زمان با تنزل کيفيت فضاهاي عمومي، فضاهاي خصوصي - چون پارک‌هاي بانوان - با تأکيد بر محرميت و ايجاد خلوتگاه، در نظر داشتن آسايش فردي، ايجاد عملکردهاي اختصاصي و امنيت، رشد و شکوفايي يافت. اعمال چنين فضاهايي در جهت انضباط و استفاده هر چه مطلوب‌تر کار کرد فضاهاي مي‌باشند. به همين منظور، بدون در نظر گرفتن کيفيت محيطي اين فضاها نه‌تنها توسعه اين گونه فضاها کاري بيهوده مي‌گردد، بلکه عملکرد اين فضاها به حصار و محدوديت براي قشر مصرف‌کننده تبديل مي‌گردد. همان‌گونه که مشخص است، کيفيت محيطي يک رويکرد اساسي در اين گونه فضاها است که بايد زير نظر سيستم‌هاي قدرت اعمال کننده چنين فضاهايي، در جهت پايداري هر چه بيشتر اين فضاها تقويت گردد. در واقع، کيفيت محيطي اين گونه فضاهاي انضباطي اختياري به دليل يک سرى محدوديت‌ها فضايي و مکاني مورد توجه است. شهر يزد به‌عنوان يکي از شهرهاي پيشرو در اسلام و شهرت دارالعباده و موقعيت کويري نيازمند مطالعه چنين فضاهايي شهري است. اين سياست در شهر يزد از دهه ۸۰ مورد توجه سازمان‌هاي مسئول قرار گرفت و تا به امروز ابعاد جديدي را در مطالعات کارشناسان اين بخش قرار داده است. به همين منظور در اين پژوهش با توجه به ضرورت مسئله در چند دهه اخير با توجه به رويکرد گفتماني قدرت و فضاهاي شهري، به بررسي کيفيت محيطي فضاهاي انضباطي دو پارک بانوان طوبي و توحيد شهر يزد پرداخته شده است.

پيشينه تحقيق

در زمينه فضاهاي انضباطي بخصوص پارک‌هاي بانوان مطالعاتي توسط محققان مختلف صورت گرفته که اين رويکرد خود داراي موافقان و مخالفاني وابسته به ديدگاه‌هاي

مختلف است. ارجمند در سال‌های مختلف (۲۰۱۳) به تحلیل سیاست پارک‌های بانوان در خاورمیانه و ایران پرداخته است و این سیاست را به‌عنوان رویکرد دولت‌های اسلامی در جهت کنترل هرچه تمام‌تر فضاهای اوقات فراغت زنان شناخته است. شاهرخی (۲۰۱۳) در مقاله‌ای به تحلیل توسعه پارک‌های بانوان به‌عنوان یک مکان عمده تفکیک جنسیتی پرداخته است. و این سیاست را به‌عنوان یک مؤلفه اعمال قدرت در مقابل جنسیت دانسته است. کریمی (۱۳۸۹) در پایان‌نامه خود به بررسی احداث پارک بانوان ارسباران در شهر تهران پرداخته است. در این پژوهش، پارک‌های تفکیک‌شده جنسیتی در کوتاه‌مدت و با توجه به محدودیت‌های عرفی و قانونی یا ناشی از ناامنی برای استفاده آزادانه زنان از فضاهای عمومی، مطلوب به نظر می‌رسند اما در بلندمدت به توزیع عادلانه فضاهای شهری کمک چندانی نخواهد کرد. حاضری و همکاران (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان ارزیابی موفقیت پارک‌های بانوان از منظر شهروندان به بررسی پارک‌های بانوان کلان‌شهر تبریز پرداخته است. و در بررسی خود نشان داده است که بسیاری از زنان از پارک‌های بانوان رضایت دارند و آن‌ها این‌گونه پارک‌ها را به‌عنوان محلی برای ارتقاء عملکرد ذهنی و جسمی می‌دانند. و همچنین نیاز به تعمیر اماکن ورزشی و کمبود امکانات کافی از جمله عوامل باعث نارضایتی از پارک هستند. ملیحه هاشمی تپله نوبی و همکاران (۱۳۹۳) به بررسی و ارزیابی سطح رضایتمندی زنان استفاده‌کننده از پارک‌های بانوان شهر تبریز می‌پرداختند و با طرح پرسشنامه، رضایتمندی بانوان در این چهار پارک موردسنجش و مقایسه قرار گرفت. با توجه به مشکلات و پیشنهادها عنوان‌شده توسط بانوان معیارهایی جهت طراحی پارک‌های بانوان استخراج گردید. نتایج موردبحث و بررسی قرار گرفت. در انتها، نقاط مثبت و منفی پارک بانوان و مدل ارزیابی کیفیت پارک‌های بانوان با اصلاح مدل‌های مستخرج از متون نظری ارائه گردید. حسینی و سمیعی پور (۱۳۹۴) به تحلیل تطبیقی رضایتمندی زنان از پارک‌های شهری - پارک بانوان حجاب و پارک مختلط ملت (مشهد) پرداختند. در این تحقیق روش تحقیق، توصیفی - تحلیلی بود و ابزار گردآوری داده‌ها، مطالعات

کتابخانه‌ای و پیمایش پرسشنامه‌ای بود. جامعه آماری کلیه زنان ۱۵ سال به بالا و نمونه تحقیق برابر با ۲۸۸ نفر بود است. که در نهایت یافته‌ها نشان داد که نقش پارک‌های شهری به‌عنوان مهم‌ترین فضاهای شهری فقط بر کارکرد اکولوژیکی آن خلاصه نمی‌شود. بر طبق تحلیل یافته‌ها، رضایت‌مندی زنان از پارک بانوان حجاب مشهد اندکی بیش‌تر از پارک مختلط ملت بود، ولی تفاوت نمرات بین این دو پارک معنادار نبود.

مبانی نظری

فضای انضباطی شهری (پارک‌های بانوان)

قدر مسلم مفهوم فضا مفهومی انتزاعی و پیچیده به نظر می‌آید. اگر فضا را بیش از هر چیز به‌مثابه مکانی خالی و تهی در نظر بگیریم تنها می‌توانیم آن را در حضور اشیا و پر بودن آن به‌طور نسبی درک کنیم (فکوهی، ۱۳۸۳: ۲۳۲). به گفته هال: «هر کالبد با ورود به درون یک فضا به‌نوعی، وادار به اطاعت و تبعیت از آن می‌شود و فضا به‌نوعی آن را به تملک خود در می‌آورد، تملکی که می‌تواند به شکلی دوسویه درآید.» (هال، ۱۳۷۶: ۵۴۷-۵۵۰). فضاهای انضباطی نوع خاصی از روابط و تملک را در ارتباط با افراد ایجاد می‌کنند درواقع، تکنولوژی انضباط با نگاه خردبین‌اش و با توجه به جزئیات، می‌خواهد زندگی روزمره افراد را سامان ببخشد. توزیع و طبقه‌بندی افراد در مکان و جداسازی بدن‌ها را از یکدیگر از نخستین تکنیک‌هایی است که تکنولوژی انضباطی از آن برای رؤیت پذیر کردن افراد و آنچه در درون فضا می‌گذرد، بهره می‌برد. این همان است که فوکو هنر توزیع‌ها می‌خواند (شفیعی، ۱۳۹۳: ۹۹). درواقع، انضباط، نخست اقدام به توزیع افراد در مکان و فضا می‌کند، این نوع انضباط مستلزم قدرت است که نمونه‌های روشن آن را می‌توان در پادگان‌های نظامی، مدارس شبانه‌روزی، کارخانه‌ها و بیمارستان‌ها دید. فوکو معتقد است که قدرت با اشکال مختلف دانش در ارتباط تنگاتنگی است (فوکو، ۱۹۸۰: ۷۷). در این نوع بینش فوکو، با بهره‌گیری از دانش فن‌آوری و عادی‌سازی قدرت، اساساً قدرت در جوامع مدرن یک نیروی خلاق به‌جای

سرکوب است (فوکو، ۱۹۷۷: ۱۹۴). تفکر فوکو در باب قدرت اجتماعی کم و بیش واجد انگیزه‌ای کاملاً جغرافیایی‌اند، مکان باره‌اند و نیازمند نداشت مکانی، انگیزه‌ای که مبتنی بر آن فوکو توجهی همیشگی بر موارد فضا، مکان، محیط و منظر مبذول می‌دارد، به گونه‌ای که، قدرت حاکم باقاعده مکان‌های کارکردی به تدریج استفاده‌های مختلف در مکان‌های مجزا را به منظور قطع ارتباط‌های خطرناک و دیگری ضرورت ایجاد مکانی مفید به انجام می‌رساند. نمونه بارز چنین رویکردی را در ((منطقه بندی)) فضاهای شهری می‌توان دید. مداخله دانش «انضباطی» تداوم بازنمایی‌های مسلط ضروری برای اعمال قدرت و مراقبت روی جمعیت‌ها، نواحی، فضاها، رفتارها و غیره شهر بوده است. از نظر لاین (۲۰۰۳) این مراقبت و اعمال قدرت می‌تواند دارای یک سری کارکردهای مثبت و کارآمد نیز مانند انضباط و توزیع در فضا باشد. با این وجود، جنبه‌های مثبت و کارآمد مراقبت در فضا می‌تواند به مثابه یک حق امتیاز برای برخی گروه‌های اجتماعی عمل نماید و برخی دیگر از حق برخورداری از آن‌ها محروم شود. حق ورود و حق دسترسی به برخی سایت‌ها، ورود به برخی فضاهای شهری و مراکز تجاری و خرید را اعمال کند (شورچه، ۱۳۹۳). در فضاهای شهری برخی از این مراقبت در جهت اعمال انضباط با کمک تفکیک جنسیتی فضا صورت می‌گیرد. تفکیک جنسیتی در شهرها صورت‌های مختلفی دارد. دیوید کوهن، یک طبقه‌بندی برای تفکیک جنسیتی فضاها اریه می‌دهد به عنوان اجباری، اداری، مجاز، و یا داوطلبانه. اجباری و اداری تفکیک جنسیتی مورد نیاز است و توسط دولت در محیط‌های عمومی به اجرا گذاشته، در حالی که مجاز و داوطلبانه تفکیک جنسیتی مواضع انتخاب شده توسط نهادهای دولتی یا خصوصی هستند، اما در ظرفیت قانون می‌باشند (کوهن، ۲۰۱۰). تفکیک جنسی اختیاری در شهرها برای قلمرو عمومی بسیار مهم‌اند. اسپین در اثر خود ((اهمیت فضاهای شهری جنسیتی در عرصه عمومی)) ادعا می‌کند که وجود فضاهای شهری زنانه برای حضور زنان در شهر و زندگی شهری نقش مهمی را دارد (گلی، ۱۳۹۳: ۳۴). زیرا آن‌ها به زنان هویت خارج از خانه و خانواده می‌بخشند و برای آن‌ها یک

فضای امن را فراهم می کنند. در نگاه اسپین تفکیک جنسی اختیاری در مقیاس شهری را می تواند دسترسی زنان به قلمرو عمومی را افزایش دهد (شفیعی، ۱۳۹۳: ۱۰۵). در برخی کشورها تفکیک جنسیتی در فضای شهری به دلایل امنیت و حریم خصوصی در برنامه ریزی های فضای شهرها رخ داده است. به عنوان مثال اتوبوس جنسی جدا، اتومبیل های مسافری مخصوص زنان، واگن های قطار در مکزیک، ژاپن، فیلیپین، و دیگر کشورها، به منظور کاهش آزار و اذیت جنسی به کار گرفته شده است (نچاپایکا، ۲۰۰۵؛ شیمبون، ۲۰۰۷؛ مارک لسی، ۲۰۰۸)^۱. بعضی از نقاط در آلمان، کره و چین برای زنان فضاهای پارکینگ، اغلب برای مسائل امنیت در نظر گرفته شده است^{۲ ۳ ۴}. بسیاری از کشورها از جمله کانادا، ایالات متحده، ایتالیا، ژاپن، و انگلستان نیز امتیازات پارکینگ برای زنان باردار، جهت ایمنی و یا دسترسی در نظر گرفته اند. تفکیک جنسیتی همچنین می تواند با خواست مذهبی یا فرهنگی در مورد مردان و زنان اعمال شود. این مفروضات فرهنگی حتی ممکن است در سیاست های مذکور تحت ادعای مسائل امنیت و حریم خصوصی تصویب کردند. تفکیک جنسیتی و تبعیض نژادی در یهودیت و اسلام منعکس انگیزه مذهبی تفکیک جنسیتی است. در بودائیسیم، مسیحیت، و هندوئیسم، فضاهای رهبانی، فضای عبادت، و نقش های رهبری نیز توسط جنسیت تفکیک شده است.^۵ در بین کشورهای اسلامی، عربستان سعودی به مرکز تفکیک جنسی شناخته شده است، که این خود تا حدی ناشی از شیوه های اسلامی اهل سنت محافظه کار و تا حدی از محدودیت های قانونی سلطنت آن است. تفکیک جنسیتی در عربستان سعودی در ذات فرهنگ این کشور است، اما در دهه ۱۹۸۰ و دهه ۱۹۹۰ توسط دولت، جنبش صحوه و مجریان رفتاری محافظه کار و مذهبی (پلیس به عنوان مثال، با مأموران دولتی، و غیره.) ارتقا یافت (مایر، ۲۰۱۳). تفکیک جنسی حتی زمانی که از نظر قانونی به اجرا گذاشته

^۱ - Metro reserves compartments for females". The Telegraph. ۰۷-۰۹-۲۰۰۸.

^۲ - Will High-Heel-Friendly Streets Keep Seoul's Women Happy?, Time, ۲۰۰۹.

^۳ - Le Monde (fr) article about women's parking spaces in China

^۴ - FAQ of the German Federal Anti-Discrimination Agency (archived)

^۵ - The Status of Women in World Religions

نشده است، می‌تواند با تقویت نهادهای اجتماعی و به‌نوبه خود در جامعه اعمال گردد. به‌عنوان مثال در جنوب آسیا، گاهی اوقات یک‌نهاد منجر به تفکیک جنسیتی می‌گردد، اما این سیاست در قانون ملی ریشه ندارد (آشا، ۲۰۰۸). در کشور ما تفکیک جنسی به‌طور رسمی در فضاهای عمومی شهرها مانند مدارس، سالن‌های ورزشی، استخرهای شنا، امکانات حمل‌ونقل، و غیره در سه دهه گذشته به اجرا گذاشته شده است از زمان انقلاب ایران، دولت ایران اسلامی تلاش کرده است تا اعمال و اجرای سیاست تفکیک جنسیتی سامانمند را در سطوح مختلف جامعه است. به‌عنوان بخشی از انقلاب فرهنگی در نهادهای اجتماعی مختلف از جمله مدارس، دانشگاه‌ها و سپس به تدریج بقیه جامعه، مانند امکانات حمل‌ونقل عمومی، امکانات ورزشی، بانک‌ها، و غیره در سراسر خطوط جنسیتی تقسیم شده است. حضور زنان، با توجه به عوارض و مشکلات مختلف، تا حدی به‌عنوان یک نتیجه از سنتی و هنجاری و تا حدودی به‌عنوان نتیجه سیاست‌های دولت، محدود بوده و دسترسی زنان به فضاهای عمومی مانند پارک کاهش یافته است. به‌گونه‌ای که در سال‌های ۱۳۶۸، همراه با روند بازسازی که پس از جنگ شروع شد دیدگاه متفاوتی از فضای ایران پدید آمده است. این دیدگاه بیشتر در سیاست‌های شهردار تهران غلامحسین کرباسچی نمود یافت، که رویکرد خود را در برنامه‌ریزی شهری به پرورش حوزه عمومی که دارای یک‌بار اسلامی بود، متمرکز کرد، زیرا حضور رو به رشد زنان در فضای عمومی نهادینه شده بوده است. اگرچه اصلاحات او به‌صراحت زنان را هدف قرارداد، اثرات آن‌ها شدیداً جنسیتی بود. به دنبال این رویکرد، تلاش‌های اخیر دولت شامل "پارک‌های بانوان"، به طراحی و اجرا به‌منظور رفع نیازهای زنان و عدالت فضایی برای تعامل و فعالیت‌های اجتماعی صورت گرفته است. این مدل در کشورهای دیگر در سراسر جهان اسلام چون پاکستان، امارات... تقلید شده است (ارجمند، ۲۰۱۳). تولید فضای شهری مدرن در خاورمیانه تحت تأثیر فعل‌وانفعال بین‌مدرنیته، سنت و مذهب شکل گرفته است (ارجمند، ۲۰۱۶). در واقع چنین فضاهایی،

در جهت دوری از مدرنیسم غرب، تحت عنوان زیرمجموعه پارک‌های موضوعی، خود را بخصوص در کشورهای اسلامی به جهت ضرورت بیشتر نمایان کردند.

کیفیت محیطی

کیفیت محیط شهری (QUE) نوآوری نسبتاً جدید در تحقیقات جغرافیایی است. منشأ آن را ممکن است در دهه ۱۹۷۰ یافت، هنگامی که نگرانی زیستگاه انسان موضوع مرکزی تحقیقات کیفیت زندگی "تبدیل شد (فیروزخان، ۲۰۱۱: ۷۳). کیفیت محیطی می‌تواند به‌عنوان یک بخش اساسی از مفهوم گسترده کیفیت زندگی (موسسه ملی سلامت عمومی و محیط زیست^۱، ۲۰۰۲) باشد. کیفیت زندگی با مفاهیمی همچون کیفیت مکان، ادراک میزان رضایت و نارضایتی ساکنین از محیط‌های سکونتی و غیره اشتراکاتی داشته و در بسیاری از موارد به‌عنوان معانی مشابه قلمداد می‌شود (خدایی و پورخیری، ۱۳۸۸: ۱۲۹). در این میان اهمیت بین کیفیت ادراکی از محیط توسط افراد قابل توجه است (بنیوتو، ۲۰۱۵). ادراک ساکنین به‌عنوان یکی از ابعاد انکارناپذیر در مطالعات کیفیت محیطی است که به‌عنوان مبنای تحلیل شهروندان است (رفیعیان، عسگری زاده، ۱۳۸۸). چنانکه شرایط فعلی در سازگاری با همان چیزی باشد که فرد برای نیازها و آرمان‌هایش تعریف کرده است، رضایتمندی از کیفیت محیط زندگی حاصل می‌گردد (رفیعیان و همکاران، ۱۳۸۸، ۵۴). همچنین شاخص‌های کیفیت محیطی شهرها در مقیاس‌های مختلف متفاوت است به‌گونه‌ای که بررسی کیفیت محیطی در مقیاس مسکن شهری شامل: هزینه‌های مالی سکونت (اجاره‌بها / وام مسکن، هزینه‌های گرمایش / برق) یا مالیات‌های دولتی می‌تواند، باشد (دریسن و بریم، ۱۹۸۳). (همچنین کیفیت امکانات (به‌عنوان مثال، حمام، آشپزخانه، ...) و اندازه خانه (به‌عنوان مثال، تعداد اتاق، اندازه اتاق، فضای ذخیره‌سازی) ممکن است در نظر گرفته شود (دیویس و فین دیویس، ۱۹۸۱). ولی در مقیاس کیفیت محیطی محله شهری:

^۱-RIVM

ویژگی‌های فیزیکی و همچنین ویژگی‌های روانی اجتماعی (به‌عنوان مثال، تراکم، حس اجتماعی، خطرات ایمنی اجتماعی) و ویژگی‌های زیست‌محیطی (به‌عنوان مثال، سروصدا، هوا، آلودگی) می‌تواند به‌عنوان عوامل تعیین‌کننده کیفیت محیطی دیده شوند. باوجوداین، مطالعات کیفیت محیط به‌تنهایی با معیارهای عینی سروکار ندارند. فرض اساسی مطالعات سابق به این‌گونه است، که ارتباط بین معیارهای عینی و ذهنی در سنجش کیفیت محیط دارای اعتبار بالایی است، که در چارچوب رویکرد رضایت‌مندی می‌تواند شکل بگیرد. همچنین، مفهوم کیفیت محیط فضاهای انضباطی شهری بخصوص پارک‌های بانوان را می‌توان برآیند طیف متنوعی از مؤلفه‌های عینی و ذهنی چون ویژگی‌های: کالبدی-عملکردی، اجتماعی و فرهنگی و زیست‌محیطی مصرف‌کنندگان این محیط‌ها دانست که در جدول شماره ۱ با توجه به پیشینه تحقیق به طبقه‌بندی آن‌ها پرداخته شده است:

جدول شماره ۱. جنبه‌های مورد مطالعه شاخص‌های کیفیت محیطی در مطالعات پارک‌های بانوان

مطالعه									شاخص		
علی پور (۱۳۹۴)	هندیانی و رعینی (۱۳۹۳)	سرباز و همکاران (۱۳۹۲)	حسینی و سمیعی پور (۱۳۹۴)	هاشمی تپله نوبی و همکاران (۱۳۹۲)	گلی و همکاران (۱۳۹۳)	حاضری و همکاران (۱۳۹۲)	دنیوی راد و خواجوی (۱۳۹۳)	ارجمند (۲۰۱۵، ۲۰۱۳)		شاهروخی (۲۰۱۴)	
	*	*	*	*	*	*	*	*		موقعیت و دسترسی	کالبدی عملکردی
			*	*	*	*	*			سازگاری و چیدمان	
						*	*			تراکم و تناسب ظرفیت	
	*				*	*	*		*	ساختار و اشراف	
	*	*	*	*	*			*	*	خدمات و امکانات	
*			*			*	*	*		جمع‌گرایی و مشارکت	فرهنگی- اجتماعی
	*	*	*	*	*		*	*	*	امنیت و آسایش خاطر	
							*			حس مکان و هویت	

*		*	*	*		*	*	*	*	تعامل و ارتباط	زیست محیطی
				*		*				توانمندسازی و آموزش	
				*						تمیزی و مطلوبیت هوا	
	*			*						پاکیزگی و بهداشت	
			*	*						زیست بوم و زیباشناسی	
				*						مدیریت زیست محیطی	

مأخذ: نگارندگان

روش تحقیق، جمع آوری و تجزیه و تحلیل

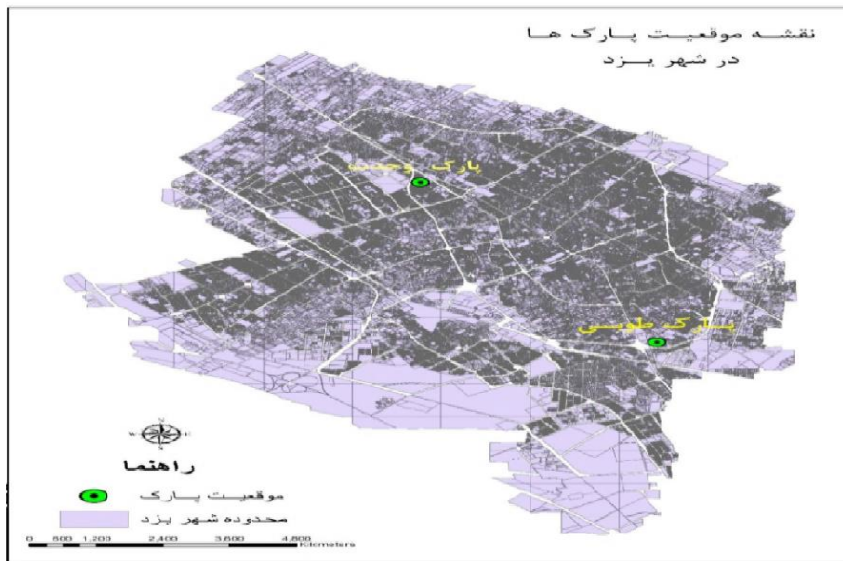
در این پژوهش از روش پیمایشی با رویکرد تحقیقی و به منظور بررسی کیفیت محیطی فضاهای انضباطی به عنوان نمونه موردی پارک‌های بانوان شهر یزد مورد بررسی قرار گرفته است. جامعه آماری تحقیق حاضر زنان بین ۱۵-۶۵ سال مراجعه کننده به پارک‌های بانوان شهر یزد در سال ۱۳۹۵ است، تعداد جامعه نمونه بر اساس نمونه گیری تصادفی ساده و با توجه به نتیجه از مجموع دو پارک ۲۸۰ نفر است. برای هر کدام از شاخص‌ها، چندین سؤال در قالب پرسشنامه طراحی شده است. و روایی و پایایی پرسشنامه طی انجام آزمون اولیه مورد مطالعه قرار گرفته است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری مانند آزمون T تک نمونه‌ای، ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل رگرسیون چند متغیره و تحلیل واریانس یک طرفه در نرم افزار برنامه نویسی R استفاده گردید است. به گونه‌ای که، R نرم افزاری است که می‌تواند در زمینه محاسبات آماری به کار گرفته شود.

محدوده مورد مطالعه

در حال حاضر در شهر یزد، دو پارک ویژه بانوان طوبی و توحید در محله‌های بلوار مدرس و امام شهر واقع هستند. بوستان طوبی به عنوان نخستین بوستان بانوان شهر یزد در سال ۸۰ به بهره برداری رسید، این پارک در ابتدا یک ملک شخصی بوده که در سال ۱۳۸۳ در محله مهدی آباد (منطقه ۲ شهرداری یزد) با زمینی به مساحت یک ونیم

هکتار تأسیس شد. امکانات این پارک شامل پیست اسکیت، دوچرخه‌سواری، وسایل بدن‌سازی، ساختمان مرکزی مجموعه جشن و نمایشگاه، استخر توپ، سیستم صوتی مرکزی، سرویس بهداشتی، مجموعه بازی کودکان است. پارک وحدت دومین پارک بانوان شهر یزد در منطقه شهرداری ۱ در محله امام شهر قرار گرفته است. این پارک در زمینی به مساحت چهار هزار و سیصد هکتار یک پارک عمومی بوده که در سال ۱۳۸۹ به پارک بانوان تبدیل شد است از نظر امکانات در این بوستان، مراسم ملی و مذهبی، جشنواره‌ها و نمایشگاه‌های ویژه بانوان برگزار می‌شود.^۱

نقشه ۱. موقعیت پارک‌های بانوان شهر یزد

مأخذ: نگارندگان

روایی و پایایی تحقیق

برای تعیین پایایی پرسش‌نامه از آلفای کارونباخ استفاده شده است که در جدول شماره (۱) برای پرسش‌نامه پژوهش حاضر ۰/۹۱۶ به دست آمده است که در پژوهش‌های علوم انسانی این مقدار مناسب سطح مطلوبی را نشان می‌دهد.

^۱ - مطالعات میدانی نگارنده و گزارش کارکنان سازمان پارکها و فضای سبز شهر یزد، ۱۳۹۴

جدول ۱. سطح پایایی مؤلفه‌های مورد استفاده در پژوهش

شاخص	تعداد گویه	آلفای کرونباخ
مجموع سه شاخص	۳	۰/۹۱۶

یافته‌های پژوهش

آزمون فرض اول: برای پاسخ سؤال اول پژوهش که عبارت بود از: ((شاخص‌های کیفیت محیطی از دیدگاه زنان مراجعه کننده به پارک‌های بانوان در چه سطحی قرار دارند؟)) کیفیت محیطی در قالب سه شاخص کالبدی-عملکردی، اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی سنجیده شده است. لذا ابتدا با استفاده از آزمون پارامتری T به طور جداگانه هر یک از ابعاد را بررسی نموده و سپس فرضیه هدف که به صورت کلی رضایت از کیفیت محیطی است را ارزیابی کرده‌ایم و با کمک آزمون One Sample t Test با مقدار مورد آزمون ۳ به بررسی پرسش‌های پژوهش پرداخته‌ایم. علت انتخاب مقدار مورد آزمون ۳ به دلیل ارزیابی هر یک از گویه‌ها برحسب طیف لیکرت است. در پژوهش همان‌طور که قبلاً ذکر شده است در فرضیه‌های پژوهش فرض صفر و فرض مقابل به صورت زیر خواهد بوده است.

$$H_0: \mu \leq 3$$

$$H_1: \mu > 3$$

در جدول شماره (۲) شاخص‌های توصیفی برای مؤلفه رضایتمندی زنان از کیفیت محیطی پارک‌های بانوان شهر یزد از نظر شاخص کالبدی عملکردی محاسبه شده است. این شاخص دارای میانگین ۳/۰۲۵ و انحراف معیار ۰/۶۱۸۷ و خطای معیار ۰/۰۶۱۸ است. همچنین در جدول شماره (۲) آزمون T برای این فرضیه انجام شده است. با در نظر داشتن ضریب اطمینان ۹۵٪ و خطای معیار ۵٪ مقدار آماره آزمون T با درجه آزادی ۲۷۹ برابر ۲/۰۱۳ شده و اختلاف میانگین برای تفاضل میانگین نمونه و میانگین مورد آزمون (۳) برابر ۰/۱۲۵ بوده است.

جدول ۲. رضایت‌مندی زنان از کیفیت محیطی پارک‌های بانوان از نظر شاخص کالبدی-عملکردی

خطای معیار		انحراف معیار	میانگین	تعداد مشاهدات	
۰/۰۶۱۸		۰/۶۱۸۷	۳/۰۲۵	۲۸۰	
مقدار مورد آزمون: امتیاز ۳ (برابر متوسط در طیف لیکرت)					
فاصله اطمینان ۰/۹۵		اختلاف میانگین	sig	درجه آزادی	t
کران پایین	کران بالا				
۰/۰۰۲۶	۰/۲۴۸۱	۰/۱۲۵	۰/۰۴۵	۲۷۹	۲/۰۱۳

در نهایت با توجه به مقدار آزمون T که معادل ۲/۰۱۳ به دست آمده و سطح معنی داری ۰/۰۴۵ به دست آمده است و مقایسه این سطح معنی داری با ۵٪ مشاهده می‌شود که فرض صفر آماری رد می‌شود، به عبارت دیگر کیفیت محیطی پارک‌های بانوان شهر یزد از نظر شاخص کالبدی-عملکردی توسط زنان مراجعه کننده در سطح پائینی ارزیابی می‌شود.

جدول ۳. رضایت‌مندی زنان از کیفیت محیطی پارک‌های بانوان از نظر شاخص اجتماعی-فرهنگی

خطای معیار		انحراف معیار	میانگین	تعداد مشاهدات	
۰/۰۴۷۹		۰/۵۷۲	۲/۷۵۷۰	۲۸۰	
مقدار مورد آزمون: امتیاز ۳ (برابر متوسط در طیف لیکرت)					
فاصله اطمینان ۰/۹۵		اختلاف میانگین	sig	درجه آزادی	t
کران پایین	کران بالا				
-۰/۲۱۰۲	-۰/۰۴۱۲	-۰/۲۶۱۲	۰/۰۱۵	۲۷۹	-۲/۷۱۲

در جدول شماره (۳) شاخص‌های توصیفی برای مؤلفه کیفیت محیطی پارک‌های بانوان شهر یزد از نظر شاخص‌های اجتماعی-فرهنگی محاسبه شده است. این شاخص دارای میانگین ۲/۷۵۷۰ و انحراف معیار ۰/۵۷۲ و خطای معیار ۰/۰۴۷۹ است. همچنین در

جدول بالا آزمون T برای این فرضیه انجام شده است. با در نظر داشتن ضریب اطمینان ۹۵٪ و خطای ۵٪ مقدار آماره آزمون T با درجه آزادی ۲۷۹ برابر ۲/۷۱۲- شده و اختلاف میانگین برای تفاضل میانگین نمونه و میانگین مورد آزمون (۳) برابر ۰/۲۶۱۲- بوده است. در نهایت با توجه به مقدار آزمون T که معادل ۲/۷۱۲- به دست آمده و سطح معنی داری ۰/۰۱۵ به دست آمده است و مقایسه این سطح معنی داری با ۵٪ مشاهده می شود که فرض صفر آماری رد می شود، به عبارت دیگر کیفیت محیطی پارک های بانوان شهر یزد از نظر شاخص فرهنگی-اجتماعی توسط زنان مراجعه کننده در سطح پایینی ارزیابی می شود.

جدول ۴. رضایت مندی زنان از کیفیت محیطی پارک های بانوان از نظر شاخص زیست محیطی

خطای معیار		انحراف معیار	میانگین	تعداد مشاهدات	
۰/۰۵۹۱		۰/۶۲۱	۲/۸۱	۲۸۰	
مقدار مورد آزمون: امتیاز ۳ (برابر متوسط در طیف لیکرت)					
فاصله اطمینان ۰/۹۵		اختلاف میانگین	sig	درجه آزادی	t
کران پایین	کران بالا				
-۰/۲۸۰۹	-۰/۰۳۸۱	-۰/۱۸۰۰۰	۰/۰۰۸	۲۷۹	-۲/۲۱۶

در جدول شماره (۴) شاخص های توصیفی برای مؤلفه کیفیت محیطی پارک های بانوان شهر یزد از نظر شاخص های زیست محیطی محاسبه شده است. این شاخص دارای میانگین ۲/۸۱ و انحراف معیار ۰/۶۲۱ و خطای معیار ۰/۰۵۹۱ است. همچنین در جدول بالا آزمون T برای این فرضیه انجام شده است. با در نظر داشتن ضریب اطمینان ۹۵٪ و خطای ۵٪ مقدار آماره آزمون T با درجه آزادی ۲۷۹ برابر ۲/۲۱۶- شده و اختلاف میانگین برای تفاضل میانگین نمونه و میانگین مورد آزمون (۳) برابر ۰/۱۸۰۰۰- بوده است. در نهایت با توجه به مقدار آزمون T که معادل ۲/۲۱۶- به دست آمده و سطح

معنی داری ۰/۰۰۸ به دست آمده است و مقایسه این سطح معنی داری با ۰/۰۵ مشاهده می‌شود که فرض صفر آماری رد می‌شود، به عبارت دیگر کیفیت محیطی پارک‌های بانوان شهر یزد از نظر شاخص زیست‌محیطی توسط زنان مراجعه کننده در سطح پایینی ارزیابی می‌شود.

آزمون فرض دوم: برای پاسخگویی به پرسش دوم پژوهش که عبارت است از «عوامل مؤثر بر کیفیت محیطی پارک‌های بانوان شهر یزد کدامند؟» به منظور اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر کیفیت محیطی پارک‌های بانوان از آزمون فریدمن استفاده شده است. که به همین منظور برای رتبه‌بندی شاخص‌ها و زیر شاخص‌ها بر اساس آزمون رتبه‌بندی فریدمن، آماره کا اسکور نیز جهت اثبات اینکه مؤلفه‌ها، شاخص‌های اصلی و زیر شاخص‌ها تأثیر یکسانی نداشته‌اند، نیز ارائه شده است که در هر سه مورد آماره Sig کمتر از ۰/۰۵ بود.

جدول ۵. رتبه‌بندی زیر شاخص‌ها مؤثر بر کیفیت محیطی بر اساس آزمون رتبه‌بندی فریدمن

شماره ردیف	رتبه‌بندی ۱۴ شاخص اصلی نزولی	درصد تأثیر
۱	حس مکان و تعلق	۱۲/۵۳
۲	ساختار و اشراف	۱۰/۵۴
۳	توانمندسازی	۱۰/۳۴
۴	خدمات و امکانات	۱۰/۲۴
۵	امنیت	۹/۹۹
۶	مشارکت و همکاری	۹/۵۷
۷	ارتباطات اجتماعی	۷/۹۲
۸	دسترسی	۶/۲۹
۹	سازگاری	۶/۲۴
۱۰	مدیریت زیست‌محیطی	۵/۶۱
۱۱	بهداشت محیط	۵/۵
۱۲	تراکم و ظرفیت	۴/۲۱
۱۳	آلودگی	۴/۱۶
۱۴	زیست‌بوم	۱/۸۸

لذا، بین اولویت عوامل مؤثر در ایجاد کیفیت محیطی در پارک‌های بانوان شهر یزد تفاوت معناداری وجود دارد. که اولویت زیر شاخص‌های پژوهش در جدول شماره (۵) نشان داده شده است.

همان‌گونه که در جدول شماره (۵) مشاهده می‌شود. از میان ۱۴ عامل مؤثر بر کیفیت محیطی پارک‌های بانوان شهر یزد چهار عامل حس تعلق مکانی، ساختار و اشراف، توانمندسازی و خدمات و امکانات بیشترین تأثیر را در کیفیت محیطی پارک‌های بانوان شهر یزد داشته است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود زیر شاخص‌های، شاخص اجتماعی-فرهنگی تأثیر بیشتری از خود نشان داده‌اند. همچنین زیر شاخص‌های تراکم و ظرفیت، آلودگی و زیست‌بوم کمترین تأثیر را در کیفیت محیطی پارک‌های بانوان شهر یزد داشته است. که در پایین جدول بیشتر زیر شاخص‌های زیست‌محیطی قرار گرفتند.

آزمون فرض سوم: برای پاسخگویی به پرسش سوم پژوهش که عبارت است از «از بین ویژگی‌های شخصی و خانوار زنان کدام ویژگی با کیفیت محیطی رابطه همبسته‌ای دارد؟» به منظور بررسی کردن وجود رابطه بین ویژگی‌های شخصی و خانوار با کیفیت محیطی پارک‌های بانوان از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است.

جدول ۶. ماتریس همبستگی بین ویژگی‌های شخصی و خانوار با کیفیت محیطی پارک‌های بانوان

ردیف	متغیرها	ضریب همبستگی پیرسون	Sig
۱	سن	۰/۴۴۲	۰۰/۰۰
۲	تحصیلات	-۰/۵۰۳	۰۰/۰۰
۳	درآمد	-۰/۲۵۸	۰۰/۰۰
۴	شغل	-۰/۵۵۸	۰۰/۰۰

با توجه به یافته‌های در این مرحله در جدول شماره (۶) همان‌گونه که نشان داده شده است. ویژگی‌های شخصی و خانوار سن با ضریب اطمینان ۹۵٪ و خطای ۵٪ میزان سطح معناداری ۰۰/۰۰ برآورد شده است که نشان‌دهنده وجود رابطه معنادار بین این

مؤلفه باکیفیت محیطی است. مقدار ضریب همبستگی سن ۰/۴۴۲ برآورد شده است که بیانگر این مطلب است که زنان سن بالا نسبت به زنان مجرد و سن پایین از کیفیت محیطی پارک‌های بانوان رضایتمندی بیشتری دارند. و ویژگی‌های شخصی و خانوار تحصیلات، درآمد و شغل با ضریب اطمینان ۰/۹۵ و خطای ۰/۵٪ میزان سطح معنی داری ۰۰/۰۰ برآورد شده است که نشان‌دهنده وجود رابطه معناداری بین این سه مؤلفه باکیفیت محیطی است. مقدار ضریب همبستگی در تحصیلات ۰/۵۰۳-، درآمد ۰/۲۵۸- و شغل ۰/۵۵۸- برآورد شده است. که بیانگر این مطلب است که زنان تحصیل کرده، با درآمد بالا و شاغل رضایتمندی کمتری نسبت به زنان تحصیلات پایین، کم‌درآمد و بیکار دارند. در ضمن باید خاطر نشان کرد که برای به دست آوردن ضریب همبستگی متغیرهای تأهل، تحصیلات و شغل در پرسشنامه و مرحله تحلیل رتبه‌بندی شده‌اند.

نتیجه‌گیری

یکی از فضاهای شهری که از دهه ۱۳۷۰ در ایران در زمره این سیاست قرار گرفته بوده است پارک‌های بانوان به‌عنوان طرحی در جهت فضاهای فراغتی مطلوب زنان بوده است. در شهر یزد این سیاست انضباطی از دهه ۸۰ با ایجاد راه‌اندازی دو پارک طوبی و توحید آغاز شده است. که در این پژوهش بررسی کیفیت محیطی این دو پارک با روش جمع‌آوری اطلاعات تحقیق بر مبنای کتابخانه‌ای، اسنادی و میدانی (پرسشنامه‌ای)، و نوع تحقیق توصیفی-تحلیلی انجام شده است. در این راستا پس از برآورد حجم نمونه‌ها، تعداد ۲۸۰ پرسشنامه در دو پارک بانوان شهر یزد توزیع و تکمیل گردیده است. سپس برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از نرم‌افزار R استفاده شده است. از این رو جهت تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده پژوهش، از روش‌های آماری T تک نمونه‌ای، آزمون فریدمن و ضریب همبستگی در جهت پاسخ به فرضیات تحقیق استفاده شده است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهند که در رابطه با سؤال اول تحقیق: شاخص‌های کیفیت محیطی از دیدگاه زنان مراجعه‌کننده به پارک‌های بانوان در چه

سطحی قرار دارند؟ وضعیت کیفیت محیطی پارک‌های بانوان شهر یزد از نظر سه شاخصه کالبدی-عملکردی، فرهنگی-اجتماعی و زیست‌محیطی در سطح پایینی قرار دارد. این نتایج برخلاف مطالعات حیدری و همکاران (۱۳۹۲) حاضری و همکاران (۱۳۹۲) و همسو با مطالعات شاهرخی (۲۰۱۳)، ارجمند (۲۰۱۳، ۲۰۱۶)، کریمی (۱۳۸۹) و حسینی و سمیعی پور (۱۳۹۴) بوده است. همچنین در پاسخ به سؤال دوم تحقیق: از بین شاخص‌های کیفیت محیطی، کدام عامل بیشترین تأثیر را در سطح کیفیت محیطی دارد؟ نتایج نشان داد که در بین این سه شاخصه تأثیر زیر شاخص‌ها و به تبع آن شاخصه‌های فرهنگی-اجتماعی در سطح بالاتری قرار گرفته است. در پاسخ به سؤال سوم تحقیق: از بین ویژگی‌های شخصی و خانوار زنان کدام ویژگی با کیفیت محیطی رابطه همبسته‌ای دارد؟ در بررسی رابطه ویژگی‌های شخصی و خانواری زنان مراجعه کننده به پارک‌های بانوان با کیفیت محیطی نتایج نشان داده است که زنان متأهل و سن بالا نسبت به زنان مجرد و سن پایین از کیفیت محیطی پارک‌های بانوان رضایتمندی بیشتری دارند به گونه‌ای که این نتیجه با تحقیق حسینی و سمیعی پور (۱۳۹۴) همسو بوده است. همچنین زنان تحصیل کرده، با درآمد بالا و شاغل رضایتمندی کمتری نسبت به زنان تحصیلات پایین، کم درآمد و بیکار دارند. باین حال می‌توان با توجه به این پژوهش گفته شود که در احداث چنین فضاهای اولویت با اعمال سیاست‌های کنترلی و تفکیک فضا است تا ایجاد فضاهای در جهت عدالت فضایی در شهر. به گونه‌ای که، سیاست انضباطی پارک بانوان حداقل در مورد کیفیت محیطی این گونه فضاها فعالیت‌های متمرکزی برای گروه‌های مختلف زنان صورت نگرفته است. در صورتی که هم‌چنین سیاست‌های انضباطی فضا در برخی کشورها به شکل دیگر و همچنین در کشور ما در فضاهای دیگر (استخر، مدارس، ...) نهادینه گشته است.

منابع

- (۱) حاضری، صفیه، (۱۳۹۱)، بررسی و ارزیابی کارکرد و موفقیت پارک‌های بانوان مورد نمونه: شهر تبریز، چهارمین همایش علمی سراسری دانشجویی جغرافیا، تهران.
- (۲) حسینی، هادی؛ سمعی‌پور، داود، (۱۳۹۴)، تحلیل تطبیقی رضایت‌مندی زنان از پارک‌های شهری - پارک بانوان حجاب و پارک مختلط ملت (مشهد)، مطالعات اجتماعی و روان‌شناختی زنان، مقاله ۲، دوره ۱۳، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۴، صفحه ۴۳-۷۶.
- (۳) حیدری، رحیم، حاضری، صفیه، روستایی، شهرپور، آربونی، زهرا (۱۳۹۲)، ارزیابی تناسب عملکردی پارک‌های بانوان با استفاده از مدل AHP (نمونه موردی: کلان‌شهر تبریز)، برنامه‌ریزی منطقه‌ای: زمستان ۱۳۹۲، دوره ۳، شماره ۱۲، صفحه ۲۱-۳۴.
- (۴) خدایی، زهرا؛ پورخیری، علی (۱۳۸۸)، کیفیت محیط شهری و نقش آن در ارتقاء رضایت شهروندان، مدیریت و برنامه‌ریزی شهری، پژوهشکده تحقیقات استراتژیک، پژوهشنامه، شماره ۳۶، صص ۱۵۱-۱۲۹.
- (۵) ذنوی راد، مریم و محبوبه خواجوی، (۱۳۹۳)، سنجش عوامل مؤثر بر حضور پذیری زنان در فضای شهری (پارک رسالت مشهد)، ششمین کنفرانس ملی برنامه‌ریزی و مدیریت شهری با تأکید بر مؤلفه‌های شهر اسلامی، مشهد، شورای اسلامی شهر مشهد.
- (۶) رفیعیان، مجتبی؛ عسگری زاده، سکینه، (۱۳۸۸)، بررسی عوامل مؤثر بر کاهش کیفیت محیط شهری، فصلنامه مطالعات مدیریت شهری، شماره ۳، صفحه ۱۲۶-۱۱۱.
- (۷) رفیعیان، مجتبی؛ عسگری، علی؛ عسگری زاده، سکینه؛ (۱۳۸۸)، سنجش رضایتمندی سکونت‌ی از محله نواب، پژوهش‌های جغرافیا انسانی، شماره ۴(۶۱)، صفحه ۶۸-۵۳.
- (۸) سرباز، آمنه، عابدی، سحر، حیاتی، باب‌اله، (۱۳۹۲)، بررسی نگرش مراجعه‌کنندگان از کیفیت امکانات ارائه‌شده در پارک‌های بانوان شهر تبریز اولین همایش ملی راهکارهای توسعه فضای سبز کلان‌شهر تبریز - ۱۳۹۲.
- (۹) شفیع‌ی، معصومه (۱۳۹۳)، فضا و بازتولید قدرت، فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، دوره هفتم، شماره ۱، صفحه ۹۵-۱۲۲.
- (۱۰) شورچه، محمود، (۱۳۹۳)، فوکو، فضا و برنامه‌ریزی، انتشارات مدیران امروز.
- (۱۱) علی پور، رضا، (۱۳۹۴)، بررسی تأثیر پارک‌های موضوعی بانوان در افزایش تعاملات اجتماعی زنان در جامعه (نمونه موردی پارک بانوان باغ جهان کرج) اولین کنفرانس سالانه پژوهش‌های معماری، شهرسازی و مدیریت شهری.
- (۱۲) فکوهی، ناصر (۱۳۸۳)، انسان‌شناسی شهری، تهران: نشر نی.

۱۳) گلی، علی؛ زادولی خواجه، شاهرخ؛ زادولی خواجه، فاطمه، (۱۳۹۳)، سنجش رضایت‌مندی از تفکیک جنسیتی فضاهای عمومی شهری از دیدگاه کاربران، مطالعه موردی پارک بانوان شمس تبریز، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال ششم، شماره بیست و یکم، صفحه ۴۰-۲۵.

۱۴) هال، ادوارد تی (۱۳۷۶)، بعد پنهان، ترجمه منوچهر طبیبیان، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

- ۱۵) Arjmand, Reza, (۲۰۱۳), Segregation of Women in Public Space in Iran, 9th Nordic Conference on Middle Eastern Studies.
- ۱۶) Arjmand, Reza, (۲۰۱۶), Public Urban Space, Gender and Segregation: Women-only urban parks in Iran, Routledge Studies in Human Geography.
- ۱۷) Asha, S. (۲۰۰۸), "Narrative Discourses on Purdah in the Subcontinent." *ICFAI Journal of English Studies* ۳, no. ۲ (June ۲۰۰۸): ۴۱-۵۱.
- ۱۸) Bonaiuto, Marino, Ferdinando Fornara, Susana Alves, Ines Ferreira, Yanhui Mao, Eva, Leila Rahim, Gloria Piccinin, Moffati, (۲۰۱۵) "Urban environment and well-being: cross-cultural studies on Perceived Residential Environment Quality Indicators (PREQIs)" *Cogn Process* (۲۰۱۵) ۱۶ (Suppl ۱): S۱۶۵-S۱۶۹ ۳.
- ۱۹) Driessen, F. M. H. M., and Beereboom, H. J. A. (۱۹۸۳). *De kwaliteit van het stedelijke leefmilieu: bewoners en hun voorkeuren* (The quality of the urban environment: residents' preferences). Vakgroep Theorie and Methodologie van de Sociologie, Rijksuniversiteit Utrecht.
- ۲۰) Davis, E. E., and Fine-Davis, M. (۱۹۸۱). Predictors of satisfaction with housing and neighborhood: a nationwide study in the Republic of Ireland. *Social Indicators Research*, ۹, ۴۷۷-۴۹۴.
- ۲۱) Cohen, David S. (۲۰۱۰) "The Stubborn Persistence of Sex Segregation." *Columbia Journal of Gender and Law* forthcoming.
- ۲۲) Foucault M, (۱۹۸۰) *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings*, ۱۹۷۷-۱۹۷۲, Ed. C Gordon (Harvester Press, Brighton, Sussex).
- ۲۳) Foucault, M., (۱۹۷۷), *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*, trans. A. Sheridan, Harmondsworth: Peregrine, ۱۹۷۷.
- ۲۴) Firoz Khan Mohammad, (۲۰۱۱), Quality of Urban Environment: Some Theoretical and Methodological Considerations.

- ۲۵) Heydari, R.; Hazeri, S.; Teimouri, R.; Ahmadi, T., (۲۰۱۴) An evaluation of success of the women only parks from citizens points of view case study: Tabriz metropolis. *Journal of Urban-Regional Studies and Research* ۲۰۱۴ Vol.۵ No.۲۰ pp.۱۲۷-۱۴۲ (Pe), ۲۵-۲۸ (En) ref.۲۱
- ۲۶) Li, Chuo, (۲۰۱۴), Ethnicity, Culture and Park Design: Case Studies of Urban Parks in American Chinatowns, *Journal of Urban Design*, ۱۹:۲, ۲۳۰-۲۵۴, DOI: ۱۰,۱۰۸۰/ ۱۳۵۷۴۸۰۹. ۲۰۱۳. ۸۷۰۴۶۴.
- ۲۷) Marc Lacey (۲۰۰۸). "On Single-Sex Buses, Relief From Unwanted Contact". *Mexico City Journal*. New York Times.
- ۲۸) Meiher, Roel. (۲۰۱۳). "Reform in Saudi Arabia: The Gender-Segregation Debate." Middle East Policy Council. <http://www.mepc.org/journal/middle-east-policy-archives/reform-saudi-arabia-gender-segregation-debate>.
- ۲۹) Nechapyka, Tatyana (۲۰۰۵-۰۴-۱۵). "Belarus rail targets 'smelly men'". BBC News. Retrieved ۱۱-۰۶.
- ۳۰) Page, S., Nielsen, K. and Goodenough, R. (۱۹۹۴) Managing urban parks: User perspectives and local leisure needs in the ۱۹۹۰s, *The Service Industries Journal*, ۱۴ (۲), ۲۱۶-۲۳۷.
- ۳۱) RIVM, (۲۰۰۲). In: Bouwman, A., van Kamp, I., van Poll, R. (Eds.), Report ۶۳۰۹۵۰ ۰۰x Workshopverslag Leefomgeving gskwaliteit II. Verslag Workshop, ۱۸ December ۲۰۰۱, in press.
- ۳۲) Schmid, Christian (۲۰۰۸) "Henri Lefebvre Theory of the production of space :Towards a three-dimensional dialectic" In :Space, Difference , Everyday life, edited by Goonewardena K., Kipfer S., Milgrom R., Schmid ch, London, Routledge.
- ۳۳) Shahrokni , Nazanin,(۲۰۱۴) The Mothers' Paradise: Women-Only Parks and the Dynamics of State Power in the Islamic Republic of Iran, *Journal of Middle East Women's Studies* , Vol. ۱۰, No. ۳, Tenth Anniversary Issue: Celebrating A Decade of Middle East Women's and Gender Studies (Fall ۲۰۱۴), pp. ۸۷-۱۰۸ .
- ۳۴) Shimbun, Mainichi, (۲۰۰۷), "Visually-impaired want railways to clarify stance on riding in women-only carriages" ۰۵-۰۴.
- ۳۵) Soja Edward, (۱۹۹۶), *Thirdspace : Journeys to Los Angeles and Other Real-and-Imagined Places*, Oxford, Basil Blackwell.

Abstract

Today, many public spaces have become dangerous places in the world cities, So that, the same time degrade the quality of public spaces, private spaces- such as the Women only parks- founded with an emphasis on privacy and retreat, personal comfort in mind, the creation of specialized functionality and security. In this paper to evaluate the environmental quality of disciplinary spaces For example, Women only parks in Yazd The three components of physical-functional, social-cultural and environmental It has been done in ۱۴ sub criteria. In this study used sample consisted of ۲۸۰ questionnaires and the data using software R. Therefore, data analysis, statistical tests one sample T-test, Friedman, and correlation coefficient was used to respond research assumptions. The results show that environmental quality status of womens only parks in Yazd in terms of three indicators of structural-functional, environmental and socio-cultural level is low. And among these three factors impact the indicators of socio-cultural indicators and consequently it is located at a higher level.

Keywords: Environmental Quality, Disciplinary Space, Woman-only Park, Yazd